

Odborné usmernenie o štandardoch pre diagnostiku a liečbu v odbore drogové závislosti

Ministerstvo zdravotníctva Slovenskej republiky podľa § 74 ods. 1 písmeno c) zákona Národnej rady Slovenskej republiky č. 277/1994 Z.z. o zdravotnej starostlivosti v znení neskorších predpisov vydáva toto odborné usmernenie:

ČI. I

Predmetom odborného usmernenia je návrh štandardov diagnostiky, liečby a preventívnych činností u pacientov závislých na psychoaktívnych látkach z aspektu organizačno-kompetenčných postupov.

ČI.II

Prevenca

1) Prevenca u užívateľov psychoaktívnych látok je orientovaná na zamedzenie krvou prenosných infekčných ochorení (HIV/AIDS, hepatitídy) a predchádzanie zdravotných a spoločenských následkov zneužívania. Vykonáva sa výlučne v zdravotníckom zariadení metódami týchto projektov:

- a) výmena sterilných ihiel a striekačiek,
- b) vakcinácia proti hepatitíde typu B,
- c) metadonový udržiavací program (ďalej MUP).

2) Miesto výkonu preventívnych aktivít sa nevzťahuje na zdravotnú výchovu osvetového charakteru, prednášky a iné formy primárnej prevencie vykonávané zdravotníckymi pracovníkmi v teréne v súčinnosti s orgánmi štátnej a verejnej správy, samosprávy a neštátnymi organizáciami.

3) Projekt výmeny sterilných ihiel a striekačiek môže byť vykonávaný i priamo v teréne neštátnou organizáciou (napr. občianskym združením).

ČI. III

Diagnostika

1) Odborné vyšetrenie pacienta a stanovenie diagnózy závislostí od psychoaktívnych látok vykonáva odborný lekár – špecialista so špecializáciou v odbore drogové závislosti, prípadne špecialista so špecializáciou v odbore psychiatria.

2) Na odborné vyšetrenie pacienta k psychiatrovi odporúča lekár poskytujúci zdravotnú starostlivosť ako praktický lekár pre dospelých a praktický lekár pre deti a dorast, dorastový lekár alebo iný odborný lekár – špecialista, ktorý diagnózu stanovuje len ako predbežnú. Pacient sa môže dostať aj sám bez odporúčania alebo na odporúčanie klinického psychológa, prípadne iných inštitúcií (poradne a pod.)

3) Diagnóza závislostí od psychoaktívnych látok je stanovená na základe záverov a výsledkov anamnestických údajov, klinického vyšetrenia pacienta, prípadne psychodiagnostického toxikologického, biochemického a iných vyšetrení.

4) Indikovanie psychodiagnostického vyšetrenia a toxikologického vyšetrenia za účelom posúdenia diagnózy závislosti od psychoaktívnej látky je obmedzené na odbor psychiatrie a jeho špecializácií. Obmedzením nie je postihnuté indikovanie toxikologického vyšetrenia u akútnych, život ohrozujúcich stavov (napr. otravy) inými

lekármi špecialistami, napr. – lekár anesteziologickoresuscitačného oddelenia, lekár so špecializáciou v odbore interné lekárstvo – internista, aj iný odborný lekár špecialista.

ČI. IV **Liečba**

1) Liečba prebieha v štyroch navzájom sa nepodmieňujúcich etapách:

- a) detoxifikácia,
- b) odvykacia liečba,
- c) substitučná – udržiavacia liečba,
- d) doliečovanie.

a) **Detoxifikácia** je zvládnutie akútneho abstinenčného stavu u pacientov so závislosťou medicínskymi prostriedkami v rámci liečebného postupu.

Detoxifikácia sa vykonáva:

1. v špecializovaných ambulanciách a na lôžkovej časti centier pre liečbu drogových závislostí (CPLDZ),
2. v špecializovaných ambulanciách a na lôžkovej časti psychiatrických zariadení,
3. na inom lôžkovom oddelení, kde ale detoxifikačnú liečbu indikuje a riadi lekár so špecializáciou v odbore psychiatria.

Detoxifikačnú liečbu u pacientov so závislosťou od psychoaktívnych látok vykonáva lekár so špecializáciou v odbore psychiatria. Táto liečba sa nemá vykonávať v rámci ambulancie praktického lekára pre dospelých, praktického lekára pre deti a dorast a dorastového lekára alebo iného odborného lekára okrem špecialistov odbore psychiatria.

b) **Odvykacia liečba** je medicínsky postup. Vykonáva sa v

- 1) špecializovanej psychiatrickej ambulancii, kde liečbu vykonáva odborný lekár – špecialista v odbore psychiatria, psychoterapiu môže vykonávať špecialista v odbore klinická psychológia, ktorý je členom tohto terapeutického tímu, prípadne liečebný pedagóg a iní odborní psychoterapeuti pri supervízii odborného lekára – špecialistu v odbore psychiatria. V týchto ambulanciách sa vykonáva odvykacia liečba v zmysle medicínskeho postupu aj u klientov z resocializačných zariadení s diagnózou závislosti, ktorá sa uskutočňuje tak, že klienti navštevujú uvedenú špecializovanú psychiatrickú ambulanciu:
- 2) psychiatrickom ústavnom zariadení, ktoré má zriadené oddelenie pre liečbu závislostí od psychoaktívnych látok (vrátane centier pre liečbu drogových závislostí a odborného liečebného ústavu psychiatrického).

Obmedzenia:

- ak resocializačné zariadenie nemá zabezpečené vedenie odvykacej liečby odborným lekárom - špecialistom v odbore psychiatria, v takom prípade nezodpovedá medicínskemu štandardu pre takúto liečbu,
- ak psychiatrické oddelenie je určené pre všeobecnú psychiatriu, nemôže vykonávať špecializovanú odvykaciu režimovú liečbu pre pacientov so závislosťou od psychoaktívnych látok,
- odvykacia liečba z časového hľadiska na lôžkovom oddelení spravidla s dobou trvania do troch mesiacov,

- obmedzenie sa nevzťahuje na detoxifikáciu, ktorá je úvodom do tejto liečby. Môže byť vykonávaná a spravidla sa ja vykonáva na každom psychiatrickom oddelení.

c) **Substitučná – udržiavacia liečba** je medicínsky postup používaný pri liečbe závislostí od psychoaktívnych látok (predovšetkým opiátov). Jedná sa o liečebný postup, pri ktorom sa používajú farmaká s agonistickými alebo antagonistickými účinkami udržiujúce pacientov so závislosťou v dlhodobej medicínskej liečbe z dôvodov:

1. redukcie užívania ilegálnych drog,
2. zníženia rizika šírenia infekčných ochorení,
3. zlepšenia duševného a telesného zdravia,
4. redukovania s drogami súvisiacej kriminality a konečným cieľom dosiahnutia abstinencie.

Substitučná – udržiavacia liečba sa v zásade vykonáva ambulantnou formou. Podmienkou jej realizácie je systematický, terapeutický plán na základe štandardných postupov v štruktúrovanom liečebnom programe. Okrem predpisu liekov, program substitučnej liečby vyžaduje aj poradenské, psychoaterapeutické a didaktoterapeutické služby. Nevyhnutnou súčasťou substitučnej liečby je jej hodnotenie podľa medzinárodne akceptovaných indikátorov.

Obmedzenie:

Udržiavaciu liečbu môže vykonávať iba psychiater v špecializovaných ambulantných programoch Centier pre liečbu drogových závislostí, prípadne v ambulanciách DZ (drogových závislostí).

d) **Doliečovanie** pacientov s diagnózou závislosti od psychoaktívnych látok sa vykonáva:

1. v špecializovaných psychiatrických ambulanciách formou
 - individuálnou
 - skupinovou (v psychoterapeutických kluboch),
2. v špecializovanom lôžkovom zariadení psychiatrickej starostlivosti – oddelenie pre liečbu drogových závislostí formou tzv. posilovacej liečby po úspešnej odvykacej liečbe spravidla jedenkrát v roku. Takáto liečba je krátkodobá, z časového hľadiska spravidla s dobou trvania do 14 dní.

Resocializácia pacientov (z pohľadu Ministerstva zdravotníctva SR) – klientov (z pohľadu iných subjektov) sa pri pobytovej forme realizuje v resocializačných zariadeniach, ktoré sú spravidla v pôsobnosti Ministerstva práce, sociálnych vecí a rodiny Slovenskej republiky. Komplexný resocializačný proces, resp. program by mal nevyhnutne obsahovať súčasnú špecializovanú zdravotnú starostlivosť, ktorú zabezpečuje špecializovaná ambulancia pre liečbu závislostí. V prípade, že sa v danom regióne takáto špecializovaná ambulancia nenachádza, potom ambulantnú zdravotnú starostlivosť v rámci doliečovania pacienta s diagnózou závislosti, ktorý je v tom čase v resocializačnom zariadení, zabezpečuje lekár špecialista v odbore psychiatria (ambulancia psychiatra, AT ambulancia).

Obmedzenie:

- a) resocializácia, ktorá sa vykonáva v resocializačných zariadeniach resocializácie nie je liečba a jej výkon nespadá do rezortu Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky,
- b) psychoterapia je liečba, výkon psychoterapie je viazaný na výkon lekár alebo klinického psychológa. Používanie termínu v iných súvislostiach je metodicky nesprávne.

Doliečovanie pacientov s diagnózou závislosti od psychoaktívnych látok a resocializácia tých istých osôb sú postupy a pojmy, ktoré sa často vyskytujú v realite súčasne, ale nie sú totožné a nie vždy sa realizujú naraz u toho istého človeka. Ich presné odlišovanie má v praxi často veľký význam a je preto nevyhnutné.

ČI. V Posudková činnosť

Stanovenie diagnózy závislosti od psychoaktívnej látky vrátane znaleckého dokazovania a komplexná posudková činnosť medicínskeho charakteru je vo výlučnej kompetencii lekára špecialistu v odbore drogové závislosti, resp. lekára – špecialistu so špecializáciou v odbore psychiatria.

ČI. VI Súdom nariadené ochranné liečenie

Ochranné liečenie (protitoxikomanické a protialkoholické liečenie) nariaďuje a ruší súd, podľa § 72 zákona č. 140/1961 Zb. Trestný zákon v znení neskorších predpisov spravidla na návrh znalca z odboru psychiatria. Realizuje sa v špecializovaných ambulanciách odboru drogových závislostí v pôsobnosti rezortu Ministerstva zdravotníctva Slovenskej republiky podľa určenia súdu, ambulantnou alebo ústavnou formou, s použitím tých istých liečebných postupov ako pri dobrovoľnom liečení. Súdom nariadené ochranné liečenie vyžaduje, aby zdravotnícki pracovníci vykonávali v rámci liečby okrem výkonov nevyhnutných na zabezpečenie liečebnej zdravotnej starostlivosti aj úkony, ktoré nie sú hradené zo zdrojov zdravotného poistenia.

ČI. VII

Toto odborné usmernenie nadobúda účinnosť 1. júna 2003